

Model a základní principy kriminalistické pyramidy

Anotácia: Autor v příspěvku analyzuje a prezentuje některé kvalitativní stránky systému kriminalistiky na základě koncepce kriminalistické pyramidy. Z hlediska jejího vzniku se zaměřuje na systém základních otázek a pravidel kriminalistiky. Analyzuje obsah a základní problémy metodologie této konstrukce.

Klíčová slova: kriminalistika, kriminalistická pyramida, kriminalistické otázky, pravidla, principy.

Úvod

Vědeckého výzkumníka zpravidla podněcuje zvědavost. Zvědavost je to, co ho nutí pokládat si otázky a na tyto hledat možné odpovědi – a to někdy i po celý život¹ – bezpochybně ve snaze získat správné odpovědi. Jedním z nejtěžších úkolů je položení otázky, čímž mám na mysli právě položení správné otázky.

Tak podle jedné anekdoty (ze Sedmihradska a v poněkud pozměněné verzi) se v Budapešti bloudící venkovan obrátil na očividně místního občana s otázkou: Pane, nevíte, kde je parlament? Ale ano, vím, – odpověděl dotyčný a šel dál.

Vědecko-výzkumná otázka musí být jednoduchá, jasná a musí směřovat k podstatě, na jejímž základě se dá očekávat jasná, pravdivá a i pro ostatní užitečná odpověď. Kriminalistika jako věda o trestním pátrání již více než před sto lety stanovila základní otázky, jejichž odpovědi mohou tvořit základ následujícího soudního konstatování skutkové podstaty za účelem uplatnění státních trestněprávních požadavků.²

Jinými slovy – sedm základních otázek nabylo úrovně základního principu, vždyť s principiální rozhodností můžeme konstatovat, že ten, kdo v rámci inkriminovaného trestného činu zná přesné odpovědi, ten zná i předcházející události a je schopen odvodit ze skutku správné právní závěry.³ Rád bych připomněl moudrost římského práva „da mihi factum, dabo tibi ius“, čili dej mi skutek a právo ti dám já. Otázka skutku vždy předchází právní otázku⁴ a není možné si „právně zahrávat“, kvalifikovat bez přesné znalosti skutkové podstaty. (Toto tvrzení platí i pro skutkové podstaty nespádající pouze pod trestní právo, tedy vztahuje se na veškeré právní oblasti).

I pravý opak je blízky pravdě, zejména proto, že ten, kdo nezná jasné odpovědi na otázky, ten nezná ani minulost, neumí formulovat skutkovou podstatu, z čehož vyplývá, že nedokáže ani soudit. Často říkávám „hra se skutky“ vždy předchází „hře s paragrafy“⁵.

A) Model kriminalistické pyramidy

V první části této studie se snažím modelovat hlavní otázky, metodologii, zprostředkovací systém nástrojů a konečný cíl kriminalistiky jako aktuálně velice

¹ Podle jednoho vtípného rčení se vědcem stává výzkumník po smrti.

² Viz detailněji u autora: Kriminalistika jako vědecký obor a jako universitní učební předmět. Magyar Tudomány, 2003/2. str. 196-201.

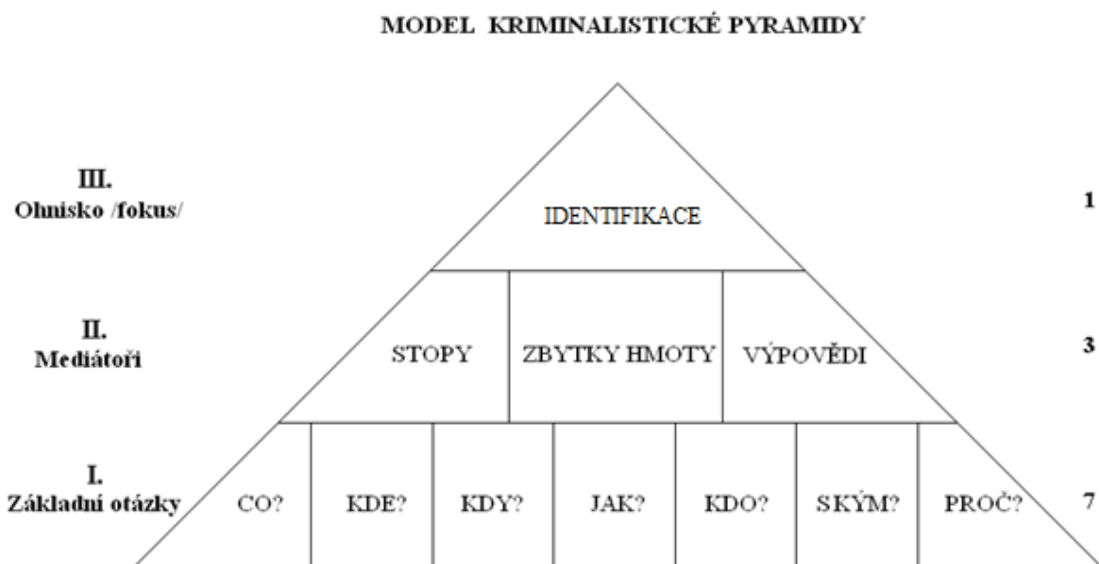
³ Podle Tr. z. § 75 odst. (1) „Dokazování se vztahuje na fakta, která jsou z hlediska použití trestního práva podstatná. V průběhu dokazování je třeba se snažit o důkladné, úplné a pravdivé objasnění skutkové podstaty...“.

⁴ Titul této monografie není náhodný: Erdei Árpád: Tény és jog a szakvéleményben. /Skutečnost a právo v expertíze/ KJK, Budapest, 1987.

⁵ Cca v průběhu 3.-4. ročníku upozorňuji studenty práva, kteří se poprvé setkávají s kriminalistikou, že v praxi budou spíše hledači skutků než právníky, jelikož těmi se mohou stát až po zjištění relevantních faktů. Výstižně se říká: „Paragrafem ještě nikdy nikdo pachatele nedopal“. (Posluchač práva se musí stát řečníkem práva využívajícím účinnost komunikace a kriminalistické taktiky.)

sofistikované, zevrubné a rozvětvené vědy faktů⁶, v naději o její jasnou a jednoduchou prezentaci jak v teorii výuky, tak v každodenní praxi, a to v použitelné formě.

V kreslené podobě považuji za nejnázornější pyramidu, která se od základny k vrcholu skládá z bloků v počtu 7-3-1, jednodušeji řečeno jde o pyramidu 7-3-1 či o útvar 731.

Příčemž spodní část imaginární pyramidy představuje:

I. úroveň: **HLAVNÍ KRIMINALISTICKÉ OTÁZKY (CRIMINALISTICAL MAIN QUESTIONS)**. Takže ve skutečnosti sedm nejmasivnějších stavebních bloků tvoří sedm hlavních, v odborné literatuře již řádně vypracovaných otázek a to: CO? KDE? KDY? JAK? KDO? S KÝM? PROČ? (I/1-2-3-4-5-6-7).

Mezi teoretiky kriminalistiky byli tací, kteří počet otázek rozšířili až do dvanácti, jako např. na čí úkor?, jakým předmětem byl čin spáchán?, z jakého důvodu?, respektive za jakým cílem?, jaká škoda vznikla? atd. Pouze na okraj připomínám, že v maďarštině bychom 6. otázku t. j. s kým? ani pokládat nemuseli, jelikož, pokud by bylo pachatelů více, pak odpověď na 5. otázku „Kdo?“ již obsahuje i spolupachatele. Není pochyb o tom, že zkratka znějící v angličtině „7W questions“ (WHAT, WHERE, WHEN, HOW, WHO, WITH WHOM, WHY?) je již běžně užívaná a mezinárodně (i námi) v teorii kriminalistiky přijatá (taktéž i v praxi).

⁶ Věda, která se po celé století snaží „vysondovat“ události doby minulé. Za tímto účelem se provádí rozsáhlé shromažďování údajů. Jedním z metod je v Maďarsku méně používané tzv. „rastrové“ či síťové pátrání. Viz detailněji: Pilisi Fanni: Shromažďování trestních údajů, se zřetelem na rastrové pátrání (Diplomová práce rukopis) PTE ÁJK, Büntető Eljárásjogi és Kriminalisztikai Tanszék, Pécs, 2012.

Veškeré kriminálně-taktické (technika výslechu) úkony směřují k zajištění údajů. Viz např.: Szijártó Eszter: Pojem, úloha a použití blufu v trestním řízení. (rukopis) V průběhu vydání v Časopisu ministerstva vnitra/ Belügyi Szemle/.

Jinak řečeno „účinnost policie přímo závisí na množství získaných údajů.“ Viz detailněji u autora: Policie a marketing (Carbocomp vydavatelství, Pécs, 1994.).

V čele stručných sedmi otázek ne náhodou stojí na prvním místě pouze ze dvou písmen složená otázka „CO?“, jelikož její zodpovězení znamená počátek a zároveň impuls k zařazení do trestní, či veřejnoprávní⁷ pracovněprávní nebo jiné oblasti. V případě zařazení do trestní oblasti bude třeba nasadit zcela jiný tým, jinou odbornost, metody, pomůcky a ihned vyvstane okruh dalších základních otázek. V předešlé větě jsem použil slova "ihned", jelikož otázka času se dostává do popředí. Nejen z hlediska pátrání, z hlediska nutnosti co nejrychlejšího odhalení činu se dostává do popředí i otázka KDY. Po otázce CO následuje trojice otázek⁸ KDE-KDY-JAK?⁹ Tyto otázky vyvstávají téměř současně a na tyto je třeba co nejdříve hledat přesné odpovědi, jelikož bez tohoto není možné s velkou pravděpodobností dále efektivně pátrat (KDO-S KÝM?).¹⁰

Na tomto místě pokládám za účelné přeskochit stavební bloky střední úrovně a zabývat se vrcholem pyramidy, který je tvořen jediným blokem.

III. úroveň – KRIMINALISTICKÉ OHNISKO (CRIMINALISTICAL FOCUS) –

určuje to ohnisko /fokus/, kvůli kterému probíhá boj o odhalení minulosti, k němuž se vztahují veškeré základní otázky se všemi detaily a jedná se o IDENTIFIKACI (IDENTIFICATION).

V „kriminalistické laboratoři“¹¹ mého místa působení, t. j. ve městě Pécs, mám nad tabulí velkými červenými písmeny vyznačen tento cíl, jelikož před zraky kriminalistů má být přítomný při jejich práci neustále (musí být přítomný), t.j. při pátrání po odpovědi na sedm základních otázek.

Identifikujme charakter činu: zda se jedná o trestný čin nebo nehodu, přírodní katastrofu nebo sebevraždu.

Pokud se jedná o trestný čin (a pouze v tomto případě), pak z prvopočáteční otázky můžeme přejít na otázky další; tudíž je třeba identifikovat místo činu, případně místa činu, je třeba určit čas spáchání činu, způsob a motivaci činu (někdy i motivaci oběti)¹² ¹³a nakonec identifikaci pachatele respektive všech pachatelů.

Jak se však dostaneme na vrchol pyramidy ze základních otázek tvořících její základnu, jinak řečeno: jaké jsou metody, nástroje identifikace? Odpovědi můžeme vyčíst ze tří prostředních bloků pyramidy, t.j. z II. úrovně:

⁷ O tomto píše např.: Romet Bernadett: Ohledání míst mimořádných úmrtí. *Studia Iuvenum Jurisperitorum*, Pécs, 2004. str. 257-278.

⁸ Ne náhodou v monografii autora jménem Pusztai László (KJK, Budapest) zabírají klíčovou úlohu v souvislosti s místem činu.

⁹ Viz podrobněji perseveranci sloužící za základ evidence modus operandi: Kovács Klára-Pásztor Attila: Kriminalistický význam perseverance. *Belügyi Szemle /Časopis ministerstva vnitra/*. 2011/12. str. 89-103.

¹⁰ V přednáškách připomínám, že kriminalistika se v mnohém podobá lásce, jelikož i zamilovaní se pohybují v okouzlení sedmi otázkami. Ujasňují si nebo alespoň cítí, co je mezi nimi, kdo s kým, kde a kdy se setkává, jak budou spolu. Zajímavé je, že na otázku proč dochází spíše při konfliktu, respektive při rozchodu, jelikož pokud vztah dobře funguje, není otázka – proč tomu tak je – aktuální. K hledání důvodu dochází většinou v případě nedorozumění.

¹¹ Viz podrobněji: Herke Csongor: Kriminalistická laboratoř Pécs, *Belügyi Szemle /Časopis ministerstva vnitra/*. č. 1998/7-8. str. 153. a dále: Kriminalistika jako vědecký obor a universitní učební předmět. *Magyar Tudomány*, 2003/2. str. 196-201.

¹² Viz podrobněji: Angyal Miklós: Charakteristika identifikace osob. Rukopis disertace Ph.D., Pécs, 2012.

¹³ Viz: Antal Dániel: Confrontation as a Special Criminalistic Method. In: Jozef Metenko-Sona Masnicová-Magdaléna Krajníková (eds.): *Pokroky v Kriminalistike 2011 EU SEC II/B*. Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2011. pp. 68-83.

II. úroveň – KRIMINALISTICKÉ NÁSTROJE (CRIMINALISTICAL INSTRUMENTS /WAYS-PATHS/)

V odpovídajícím výrazu v angličtině již poukazují na to, že je použitelný a snad i názornější výraz "cesta" nebo „směr“, z kterého vyplývá, že se přes tyto dostáváme k poznání, k objasnění od základny k vrcholu, od relevantních základních otázek k identifikaci, čili k deformaci prosté odpovědi. Můžeme je nazývat zprostředkovateli „mediátory“, s kterými je jen třeba umět mluvit, které je jen třeba přimět mluvit.¹⁴ Myslím si, že veškeré možné směry, nástroje se dají rozdělit do tří hlavních skupin, a to:

STOPY – ZBYTKY HMOTY – VÝPOVĚDI (II/1-2-3.) (TRACES-MATERIAL REMAINS-TESTIMONIES)

Pokud si probereme náš systém dokazování, t.j. důkazy zjištěné při trestním pátrání (průvodní řízení), tak vidíme, že jak důkazy teoretické, tak aplikované v praxi (důkazní nástroje) jsou zařaditelné do některé ze tří kategorií. Zde podotýkám bez snahy o úplnost, že svědecká výpověď, výpověď obviněného, výtch na místě činu, rekonstrukce, konfrontace¹⁵, polygrafická zkouška¹⁶ – toto vše patří¹⁷ do oblasti výpovědí, navíc se sem dají zařadit i expertízy respektive (paralelní) výsledky výtchů. Připomínám, že v případě expertíz již dochází k prolínání mezi stopami a zbytky hmoty, jelikož tyto především vypovídají, svědčí o výsledcích zkoušek, identifikaci nebo tyto popírají.¹⁸

Věcné důkazy¹⁹, které jsou zjištěny zejména při ohledání místa (pátrání) jsou ve skutečnosti stopy a zbytky hmoty, respektive jejich původci či nositelé. (Viz např. předměty, kterými byl trestný čin spáchán, hmotu, která vznikla v průběhu trestného činu atd.)

Písenné důkazy jsou vlastně nosiči stopových a/nebo hmotných zbytků a často jsou předkládány ve formě posudků odborníků. Navíc i vystupují jako „svědci“, jelikož v nich obsažená tvrzení jsou zveřejňována.²⁰

Důkazy zjištěné tajnými metodami jsou také zařaditelné do již zmíněných tří kategorií²¹, jelikož:

a) obsahují prohlášení, vyjádření, oznámení, jako např. odposlech, záznamy, snímky, výsledky elektronických údajů²², které se v rámci důkazů předkládají formou procesních dokumentů, avšak v kriminalistickém pojetí jsou pokládány za výpovědi²³ nebo stopy;

¹⁴ Právem můžeme konstatovat, že kriminalistika je příběh rozšiřování a zdokonalování nepřímých důkazů. Je zároveň vědou i uměním, zahrnující duševní a praktickou činnost.

¹⁵ Toto pojmenování (řízení uvnitř řízení) pokládáme za nesprávné; Viz podrobněji: Fenyvesi Cs.-Tremmel F.-Herke Cs.: Nové maďarské trestní řízení. Vydavatelství Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2004. str. 210-301.

¹⁶ Viz: Budaházi Árpád: Polygraf v trestním řízení. Belügyi Szemle /Časopis ministerstva vnitra/ 2011/12. str. 104-117.

¹⁷ Výpovědi podané jak v maďarštině tak v cizí řeči, viz: Grezsu Katalin: Právní postavení tlumočnicka v trestním řízení. JURA 2007/2. str. 50-59., resp. Tlumočnick v trestním řízení. Policejní revue, 2007/12. str. 90-109.

¹⁸ Viz podrobněji: Várdai Viktória Jáde: Expert, soudce nebo svědek? In: Právo a stát, KRE-ÁJK, 2012. (rukopis v průběhu vydání).

¹⁹ Na toto téma napsal podrobnou (srovnávací) monografii Kertész Imre: Teorie věcných důkazů v trestním procesním právu a kriminalistice KJK, Budepest, 1972.

²⁰ Viz: Tóth Csenge-Mészáros Bence a autor této studie: Examinarea documentelor suspecte [Questioned Document Examination] Revista De Criminologie, De Criminalistica Si De Penologie, Societatea Romana De Criminologie Si Se Criminalistica. Cluj Napoca, (Roumania) 3/2010. 152-160. o.

²¹ Viz: Tóth Csenge-Mészáros Bence a autor této studie: Examinarea documentelor suspecte [Questioned Document Examination] Revista De Criminologie, De Criminalistica Si De Penologie, Societatea Romana De Criminologie Si Se Criminalistica. Cluj Napoca, (Roumania) 3/2010. 152-160. o.

²² Viz podrobněji: Déri Pál: Moderní pátrání – integrované trestní stíhání. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség. Budapest, 1976; Déri Pál-Budai Attila: Moderní trestní stíhání. ORFK, Budapest, 1991.

b) obsahují věcné důkazy, stopy, respektive zbytky hmoty²⁴ (veškeré drogy jsou např. v kriminalistickém smyslu pokládány za zbytky hmoty), např. předstíraný nákup vzorků při tajném pátrání.

Pořadí bloků II. úrovně není rovněž náhodné. Úmyslně jsem umístil na první a druhé místo stopy²⁵ a zbytky hmoty, čímž jsem předběhl třetí blok, t.j. výpovědi. Toto jsem učinil z teoretických a praxí daných důvodů, jelikož „stopy a zbytky hmoty jsou svědci, které nelze koupit“, jejich pravost je podle moderní kriminalistické teorie důkazů vyšší úrovně (viz výsledky daktyloskopie nebo spolehlivost identifikace vzorků DNA), zatímco osobní výpovědi často obsahují silná zkreslení, zvláště pokud jde o okruh svědků a obviněných.²⁶ Tato myšlenka je rovněž v souladu s tendencemi kriminalistiky XXI. století, kde je primát (čili prvenství²⁷) kriminalistické techniky zdůrazňováno na úkor kriminalistické taktiky. Právě nepřesnost, nespolehlivost výpovědí – i když bezelstných – a naproti tomu vysoká úroveň²⁸ (high tech) znalosti přírodních věd vycházejících ze základních věd, zajišťuje vysokou úroveň validity.²⁹

B) Kriminalistické principy

Deklarování primární role kriminalistické techniky může na první pohled vypadat jako jakýsi princip a po právu se naskytá výzkumně-vědecká otázka: Existují vůbec základní principy týkající se kriminalistiky?

V nezanedbatelné oblasti právních odvětví týkajících se položkového práva (např. procesní trestní právo) se zrodily v uplynulých několika staletích moderní, globální, mohl bych je nazvat myšlenkami v rolích vodítka, které – zejména v procesních kodexech – hned v úvodu udávají směr, vykřičníkem vyznačují „stezky“, po kterých by měla kráčet aplikace práva. Stezky, ze kterých by se po celou dobu pochodu nemělo uhnout a které jako lucerna

²³Viz: Mészáros Bence: Tajné pátrání v trestním stíhání. Rukopis disertace Ph.D., PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2011. (v průběhu vydání jako monografie).

²⁴O pachu jako zbytku hmoty viz podrobněji: Horváth Orsolya: Přítomnost a budoucnost identifikace pachu v kriminalistice. Rukopis se zvláštním oceněním na XXX. OTDK Pécs, PTE ÁJK, 20. dubna 2011.

²⁵ Viz význam stop v kriminalistice a dokazování: Katona Géza: Identifikační zkouška stop. KJK, Budapest, 1965, a Důkazní nástroje v XVIII-XIX. století. (Co předcházelo kriminalistice v Maďarsku. KJK, Budapest, 1977.

²⁶Disertace o faktech ovlivňujících výpověď svědka: Bíró Gyula: Kriminalistika. Universita v Debrecínu, ÁJK-Lícium-ART Könyvkiadó Kft., Debrecen, 2010. str. 116-138.; Elek Balázs: Působení výpovědi v trestném řízení. Tóth Kft, Debrecen, 2008; Kertész Imre: Intelektuální základy vyslyšací taktiky. KJK, Budapest 1965.; Molnár József: Kriminalistika jako věda. O výslechu svědka a obviněného. In: Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok, XXXVI. OKRi, Budapest, 1999. str. 199-245.; Nagy Lajos: Svědectví v trestním procesu. KJK, Budapest, 1966.; Tóth Mihály: Obsah a konflikty svobodné obhajoby obviněného, zvláště v procesu pátrání. Kandidatura, Budapest, 1988.; Szűcs Eszter: Patroni obětí, pojem, vznik a úloha patronátu nad oběťmi v kriminalistice. Policejní revue, 2010/4. str. 124-145.

Tremmel Flórián-Fenyvesi Csaba-Herke Csongor Atlas a učebnice kriminalistiky. Vydavatelství Dialóg-Campus, Budapest-Pécs, 2005.; Vargha László (redaktor): Kriminalistika. Jednotná učebnice. Tankönyvkiadó, Budapest, 1980.; od autora této studie: Konfrontace. Z očí do očí při trestním řízení. Vydavatelství Dialóg-Campus, Budapest-Pécs, 2008.; Tremmel Flóirán. Důkazy v trestním řízení. Vydavatelství Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2006.; Viski László (redaktor): Kriminalistika všeobecná část, Budapest, 1961. Naposledy vyšlo: Huba Lilla Luca: Deception detection – aneb odhalení lži a ověření upřímnosti v trestním řízení. XXX. OTDK Pécs, PTE ÁJK, 20. dubna 2011. rukopis oceněný III. cenou.

²⁷I pravdivost výpovědi patřící do okruhu kriminalistické taktiky by někde ve světě kontrolovali pomocí přírodní vědy. Viz: Póczos Eszter: Detekce lži v budoucnu. Belügyi Szemle /Časopis ministerstva vnitra/, str. 2006/5. 100-109.

²⁸ Viz myšlenky autora jménem Orbán József: Konvergence práva směrem k přírodním vědám s odvoláním na Bayesovu analýzu. Glossa Iuridica č. 2012/1. str. 42-46.

²⁹ Viz podrobněji u autora této studie: Mezinárodní tendence vědeckého trestního stíhání ve XXI. století. Magyar Tudomány / Maďarská věda/, 2004/6.str. 757-765.

osvětlují správnou cestu. Jelikož kriminalistika není právní, ale (aplikovaná) vědou faktů a ani nedisponuje rekapitulačním kodexem, pak ani představitelé vědy v úvodu kriminalistických (forensic sciences) učebnic nekoncepíjí takovéto do kamene vytesané principy. Avšak přesto – podle mého názoru – existují takové základní kameny, které svým principiálním ostřím mohou pomáhat vyšetřovatelům stanovit přesnou, nedeformovanou detekci skutkové podstaty minulosti. V následujících řádcích se o tomto zmíním, ovšem bez nároku na úplnost.

1. Základní otázky kriminalistiky

Podle mého názoru výše uvedené hlavní kriminalistické otázky dosahují rovněž úrovně základního principu, vždyť jak jsem se již vyjádřil, bez jejich zodpovězení nemůžeme říci, že dobře známe relevantní skutečnosti, minulost, posouditelnou skutkovou podstatu. Nejvíce v tomto případě hrozí případný „justiční omyl“³⁰, kterého se, a to je jednou z nejdůležitějších povinností každého právníka, nesmí dopustit.

Podíváme-li se zblízka na sedm relevantních otázek a požadované podmínky, pak vidíme, že odpověď na 7. otázku, čili na PROČ, není potřebná. Bez odpovědi na CO nemůžeme učinit další krok, nemůžeme ani učinit konečné korektní rozhodnutí – a to ani v průběhu principiálně plně rozvítené soudní fáze. Ve fázi pátrání nemohou zůstat nezodpovězené určité otázky, základní úkol a odpovědnost není možno přenechat soudu, jelikož ten nemá k tomu nástroje, metody, tým atd.

Otázka KDY je z několika důvodů relevantní; z důvodu promlčitelnosti, alibi, použitých právních předpisů atd. Otázka JAK může mít velký význam při určení základních případů a kvalifikace, rovněž tak otázka PROČ může silně ovlivňovat. I bez znalosti motivace a důvodu, takže bez zodpovězení na otázku PROČ je možné vynést rozsudek, proto se jedná o otázku, na kterou není třeba bezpodmínečně odpovědět. Na otázky CO a S KÝM je však odpověď povinná.³¹ Těchto sedm otázek tvoří tedy základní hodnotu pyramidy, jinak řečeno jedná se o nevyhnutelné (top) otázky.

Otázky KDE, KDY, JAK mohou být důležité, často velice potřebné, příležitostně však nejsou nezbytné „conditio sine qua non“ a není také bezpodmínečně nutné zodpovězení na otázku PROČ. Jako by tato otázka spíše napomáhala pátrání, jelikož může představovat záchytný bod k zodpovězení otázek dalších, jmenovitě otázek CO, respektive KDO a S KÝM.

2. Při každém trestném činu vzniká stopa a/nebo zbytek hmoty.

Pokud bychom tuto položku nezakotvili, tomuto nevěřili, pak by vlastní trestní stíhání, odhalení pozbylo smyslu. Bez tohoto přesvědčení nemá smysl cokoli hledat, jelikož pokud něco zmizelo beze stopy, je to jako by ani neexistovalo, jako by se ani nic nestalo.

Část principu představuje v odborné literatuře již formulovaný princip „křížovanky stop“, anglicky „theoretical exchange“³². V tomto smyslu při kontaktu dvou osob a/nebo předmětů vždy dochází ke vzájemnému předávání, vzájemné výměně. Může se jednat o mikro rozměrnou výměnu zbytků hmoty pouhým okem neviditelných, avšak disponujeme již odpovídající technikou (zvětšovacími přístroji, mikroskopy atd.), s jejíž pomocí je možné tyto zviditelnit, prozkoumat a nakonec identifikovat.

³⁰ Viz podrobněji: Handrik Adél: Důvody justičních omylů – prameny justičních omylů v trestním řízení. Belügyi Szemle /Časopis ministerstva vnitra/, 2011/9. str. 41-63.

³¹ Na pomoc k zodpovězení na otázku KDO vznikla na konci XX. st. metoda tvorby profilu. Viz podrobněji: Kemény Gábor: Tvorba profilu. Belügyi Szemle /Časopis ministerstva vnitra/, 1999/3. str. 3-20.

³² Princip není novinkou, již cca před 100 lety byl ve francouzské odborné literatuře zveřejněn: Locard, E.: la Manuel de technique policière. Payot, Paris, 1923.

S plným přesvědčením mohu konstatovat, že v případě spáchání trestného činu ze strany fyzické osoby zůstává nejméně pach, jako zbytek hmoty, což je nevyhnutelný fakt. Někdy se pachatel pokusí o likvidaci pachu (např. posypáním místa činu paprikou), avšak i v tomto případě stopy, zbytky hmoty tohoto pokusu je možné najít a zachytit.

Zbytky hmoty můžeme také vtipně nazvat „partizány“. Jsou vždy a všude³³, objeví se na nečekaných místech a jsou nesmírně časově odolné. Nedají se zlikvidovat a mohou vypovídat o událostech, t.j. „nechají nahlédnout do minulosti“, takže identifikují. Podle odborné literatury všudypřítomné zbytky hmoty (i v jakémkoli minimálním množství) jsou vhodné k myšlenkové rekonstrukci činu, k určení pořadí událostí, jsou kategorizovatelné a umožňují i individuální identifikaci.³⁴

3. Jedinečnost osob a předmětů, jejich identifikace

Jak jsem již formuloval, vrchol pyramidového modelu představuje identifikace. Jedná se o deklarovanou položku jak v teorii³⁵, tak v praxi, tedy o skutečnost, že pachatel, tedy fyzická osoba, je jedinečným s nikým jiným nezaměnitelným subjektem. Jedná se tedy o individuum, biologickou bytost, která existuje na zemi pouze v jedné osobě. – Jak praví výrok z latiny „Natura non facit saltum“, t.j. příroda nedělá skoky, tedy neopakuje se. Vyšetřovatelé v průběhu pátrání hledají neopakovatelné individuum, identifikovatelného pachatele /více pachatelů/. K tomuto tento princip dává teoretický i praktický základ. Oproti předmětům, kde je taktéž hlavním cílem identifikace, a to skrze stopy, zbytky hmoty a výpovědi. I zde se snažíme o určení jedinečnosti, avšak to není v každém případě možné, ani na principiální, ani na praktické úrovni. Vezměme jen v úvahu sériově vyráběná auta, hodiny, telefony, šperky, páčidla atd., toto vše mohou být doličné předměty, nástroje, konec konců původci nebo nosiči stop.

4. Minulost vypovídá

Při přehledu dosud uvedených položek, v logickém pořadí musíme tuto – i když z hlediska kriminalistiky ne zcela propracovanou a dokázanou položku – zařadit dopředu. Vždyť bez schopnosti poznat minulost, bez víry by nemělo smysl hovořit o dokazování, a pak by v kriminalistice formulovaná doporučení, metody neměly smysl³⁶. Metodologie kriminalistiky je pouze nástroj k poznání ostatně velice obtížně rekonstruovatelné minulosti, sama o sobě neexistuje. Skutečně „jen“ užitá věda, která přebírá výsledky jiných oblastí vědy,

³³ Podle jednoho vtipného rčení z odb. literatury: „Není místo činu chudé na stopy, je pouze vyšetřovatel s chudou fantazií.“

Pouze upřesňuji, že pod pojmem stopa mám na mysli i zbytek hmoty, jelikož tato vždy při spáchání činu vzniká a pod pojmem chudá fantazie mám na mysli detektivy s nedostatkem odbornosti (a nástrojů) („stopař“). (Podobná rčení: „Místo činu promlouvá, jen je třeba ho oslovit“; „Místo činu je otevřená kniha, jen je třeba umět v ní číst.“)

³⁴ Zde poznamenávám, že samozřejmě není možné dát rovnítko mezi odhalení a důkaz. Finszter Géza sestavil názorné skupiny v oblasti lehce a těžce odhalitelných trestných činů, respektive v oblasti lehce a těžce dokazovatelných trestných činů, křížovatek ve formě 4 kombinací. Viz podrobněji: Finszter Géza: Kriminalistika a měnící se položkové právo. In: Kadlót Erzsébet (red.): Veřejná bezpečnost a společnost. Kriminologické věstníky 69. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2011. str.189-199.

³⁵ Katona Géza: Teorie kriminalistické identifikace. In: Bócz Endre (red.) Kriminalisztika 1-2. Vydavatelství Duna, Budapest, 1. svazek str. 71-88.; Hautzinger Zoltán: Identifikace lidských pachů v kriminalistice In: Fenyvesi Csaba, Herke Csongor (redaktoři): Memorandum k 90. výročí narození univ. profesora jménem Vargha László, PTE ÁJK, Pécs, 2003. str. 79.–89; Bócz Endre – Finszter Géza: Studentům práva o kriminalistice. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, str. 44-55.; Tremmel Flórián-Fenyvesi Csaba-Herke Csongor: Atlas a učebnice kriminalistiky. Vydavatelství Dialóg-Campus, Budapest-Pécs, 2005. resp. ročenka Kriminalistika. 2009. str. 35-44.

³⁶ Viz: Finszter Géza: Teorie dokazování v právním světě. Policejní revue, 2006/7-8. str. 70-102.

přetváří, formuje je k dosažení vlastních cílů.³⁷ Dodejme k tomu, že se nejedná o snadný úkol, ani pokud jde o obsah, ani pokud jde o cíl. Ten, kdo to zkusil, mně dá zapravdu.

C) Shrnutí

Z prolínání předešlých dvou kapitol vyplývá, že mezi stavebními bloky a principy pyramidy existuje úzká souvislost. Schematické zobrazení možná na první pohled vypadá jako „odřezání větvi“ z košatého kmene kriminalistiky, avšak při pohledu z druhé strany v její jednoduchosti tkví jasný vzkaz pro všechny její uživatele, praktikanty i vnější zájemce. Zjednodušení, zmodelování a zobrazení – tak jako situační náčrty v rámci pátrání a dokazování – pomáhají pochopit téma (pachatele – páchání), pomáhají určit³⁸ strategické a taktické úkoly a cíle. Užitečným návodem může být i v této oblasti: nejjednodušší bývá nejlepší. Zároveň může být výzvou i pro výzkumníky, právníky, čtenáře, prostě pro ty, kteří se zabývají či zajímají o teorii a/nebo praxi, aby vytvářeli další stavební bloky či koncipovali principy.³⁹

Literatúra

- ANGYAL, M. Charakteristika identifikace osob. Rukopis disertace Ph.D., Pécs, 2012.
- ANTAL, D. Confrontation as a Special Criminalistic Method. In Jozef Metenko – Soňa Masnicová – Magdaléna Krajníková (eds.): *Pokroky v Kriminalistike 2011*, EU SEC II/B. Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2011. pp. 68-83.
- BÍRÓ, G. *Kriminalistika*. Universita v Debrecínu, ÁJK- Lícium-ART Könyvkiadó Kft., Debrecen, 2010. str. 116-138.
- BÓCZ E., FINSZTER G. *Studentům práva o kriminalistice*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, str. 44-55.
- BUDAHÁZI, Á. *Polygraf v trestním řízení*. Belügyi Szemle /Časopis ministerstva vnitra/ 2011/12. str. 104-117.
- DÉRI, P. *Moderní pátrání – integrované trestní stíhání*. BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség. Budapest, 1976; Déri Pál-Budai Attila: *Moderní trestní stíhání*. ORFK, Budapest, 1991.
- ELEK B. *Působení výpovědi v trestním řízení*. Tóth Kft, Debrecen, 2008; Kertész Imre: *Intelektuelní základy vyslyšací taktiky*. KJK, Budapest 1965.
- ERDEI, Á. *Tény és jog a szakvéleményben*. /Skutečnost a právo v expertíze/ KJK, Budapest, 1987.
- FENYVESI Cs. *Konfrontace. Z očí do očí při trestním řízení*. Vydavatelství Dialóg-Campus, Budapest-Pécs, 2008.
- FENYVESI Cs. *Mezinárodní tendence vědeckého trestního stíhání ve XXI. století*. Magyar Tudomány / Maďarská věda/, 2004/6. str. 757-765.
- FENYVESI Cs., TREMMEL F., HERKE Cs. *Nové maďarské trestní řízení*. Vydavatelství Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2004. str. 210-301.
- FENYVESI, Cs. *Kriminalistika jako vědecký obor a jako universitní učební předmět*. Magyar Tudomány, 2003/2. str. 196-201.

³⁷ Jako příklad bych uvedl DNA, jejíž systém zmodelovali Watson a Krick v r. 1950, pak v r. 1986 Angličan Alec Jeffreys vypracoval kriminalistickou metodu umožňující identifikaci. Objevitelé obdrželi Nobelovu cenu, představitel aplikované vědy (pouze) titul Sir.

³⁸ Ve vědeckých kruzích je známé prohlášení Szent-Györgye Alberta:” Ten výzkumník, který není schopen vysvětlit něco srozumitelně 8-letému dítěti, je ve svém oboru břídil.”

³⁹ Z maďarštiny přeložila: Csatai Jindřiška.

- FENYVESI, Cs. *Policie a marketing* (Carbocomp vydavatelství, Pécs, 1994.).
- FINSZTER G. Kriminalistika a měnící se položkové právo. In: Kadlót Erzsébet (red.): *Veřejná bezpečnost a společnost. Kriminologické věstníky 69*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2011. str.189-199.
- FINSZTER G. Teorie dokazování v právním světě. *Policejní revue*, 2006/7-8. str. 70-102.
- GREZSU, K. Právní postavení tlumočnicka v trestním řízení. *JURA 2007/2*. str. 50-59., resp. Tlumočnick v trestním řízení. *Policejní revue*, 2007/12. str. 90-109.
- HANDRIK A. Důvody justičních omylů – prameny justičních omylů v trestním řízení. *Belügyi Szemle /Časopis ministerstva vnitra/*, 2011/9. str. 41-63.
- HAUTZINGER Z. Identifikace lidských pachů v kriminalistice In Fenyvesi Csaba, Herke Csongor (redaktoři): *Memorandum k 90. výročí narození univ. profesora jménem Vargha László*, PTE ÁJK, Pécs, 2003. str. 79–89.
- HERKE, Cs. Kriminalistická laboratoř Pécs, *Belügyi Szemle /Časopis ministerstva vnitra/*. č. 1998/7-8. str. 153.
- HERKE, Cs. Kriminalistika jako vědecký obor a universitní učební předmět. *Magyar Tudomány*, 2003/2. str. 196-201.
- HORVÁTH, O. *Přítomnost a budoucnost identifikace pachu v kriminalistice*. Rukopis se zvláštním oceněním na XXX. OTDK Pécs,. PTE ÁJK, 20. dubna 2011.
- HUBA L., L. *Deception detection – aneb odhalení lži a ověření upřímnosti v trestním řízení*. XXX. OTDK Pécs, PTE ÁJK, 20. dubna 2011. rukopis oceněný III. cenou.
- KATONA G. Teorie kriminalistické identifikace. In: Bócz Endre (red.) *Kriminalisztika 1-2*. Vydavatelství Duna, Budapest, 1. svazek str. 71-88.
- KATONA, G. *Identifikační zkouška stop*. KJK, Budapest, 1965, a *Důkazní nástroje v XVIII-XIX. století. Co předcházelo kriminalistice v Maďarsku*. KJK, Budapest, 1977.
- KEMÉNY G. Tvorba profilu. *Belügyi Szemle /Časopis ministerstva vnitra/*, 1999/3. str. 3-20.
- KERTÉSZ, I. *Teorie věcných důkazů v trestním procesním právu a kriminalistice* KJK, Budepest, 1972.
- KOVÁCS K., PÁSZTOR A. Kriminalistický význam perseverance. *Belügyi Szemle /Časopis ministerstva vnitra/*. 2011/12. str. 89-103.
- LOCARD, E. *la Manuel de technique policière*. Payot, Paris, 1923.
- MÉSZÁROS B. *Tajné pátrání v trestním stíhání*. Rukopis disertace Ph.D. PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2011. (v průběhu vydání jako monografie).
- MOLNÁR J. Kriminalistika jako věda. O výslechu svědka a obviněného. In *Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok*, XXXVI. OKRi, Budapest, 1999. str. 199-245.
- NAGY L. *Svědectví v trestním procesu*. KJK, Budapest, 1966.
- ORBÁN J. Konvergence práva směrem k přírodním vědám s odvoláním na Bayesovu analýzu. *Glossa Iuridica*, č. 2012/1. str. 42-46.
- PILISI, F. *Shromažďování trestních údajů, se zřetelem na rastrové pátrání* (Diplomová práce rukopis) PTE ÁJK, Büntető Eljárásjogi és Kriminalisztikai Tanszék, Pécs, 2012.
- PÓCZOS E. Detektace lži v budoucnu. *Belügyi Szemle /Časopis ministerstva vnitra/*, str. 2006/5. 100-109.
- ROMET, B. *Ohledání míst mimořádných úmrtí*. *Studia Iuvenum Jurisperitorum*, Pécs, 2004. str. 257-278.
- SZÍJÁRTÓ, E. *Pojem, úloha a použití blufu v trestním řízení (rukopis)*. V průběhu vydání v Časopisu ministerstva vnitra/ *Belügyi Szemle/*.
- SZÚCS E. Patroni obětí, pojem, vznik a úloha patronátu nad oběťmi v kriminalistice. *Policejní revue*, 2010/4. str. 124-145.
- TÓTH Cs., MÉSZÁROS B., FENYVESI, Cs. Examinarea documentelor suspecte [Questioned Document Examination] *Revista De Criminologie, De Criminalistica Si De*

Penologie, Societatea Romana De Criminologie Si Se Criminalistica. Cluj Napoca, (Roumania) 3/2010. 152-160. o.

TÓTH M. *Obsah a konflikty svobodné obhajoby obviněného, zvlášť v procesu pátrání*. Kandidatura, Budapest, 1988.

TREMMEL F., HERKE Cs. *Atlas a učebnice kriminalistiky*. Vydavatelství Dialóg-Campus, Budapest-Pécs, 2005.

TREMMEL F. *Důkazy v trestním řízení*. Vydavatelství Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2006.;

Viski L. (redaktor) *Kriminalistika všeobecná část*. Budapest, 1961.

TREMMEL F., FENYVESI Cs., HERKE Cs. *ročenska Kriminalistika*. 2009, Vydavatelství Dialóg-Campus, Budapest-Pécs, str. 35-44.

VÁRDAI, V., J. Expert, soudce nebo svědek? In *Právo a stát*, KRE-ÁJK, 2012. (rukopis v průběhu vydání).

Vargha LÁSZLÓ (redaktor): *Kriminalistika. Jednotná učebnice*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1980.

Key words: criminalistics, forensic pyramid, forensic issues, rules and principles.

Summary

The author presents and analyzes the contribution niekotré qualitative aspects of criminology at the concept of forensic pyramid. In terms of its origin focuses on the system of fundamental issues and rules of Criminology. Analyzes the content and methodology underlying problems of this structure.

*Csaba FENYVESI, Dr.,
associate professor
Criminal Procedure and Criminalistics
Department,
Faculty of Law, University of Pécs,
Hungary
e-mail: fenyvesi@ajk.pte.hu*

Recenzent: doc. JUDr. Jozef Meteňko, PhD.